Жыве Беларусь!

РЭАНІМОВА

1/7 1990

газэта суполкі імя М.Багдановіча ў Гародні

З успамінаў наіўнага з Беластоку

Я непрабачальна доўга ня мог зразумець, што адбываецца ў Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспубліцы, чаму народ і ўлады ненавідзяць самі сябе, беларускую мову і культуру?! Верыў, як добры дурань, што ўсяму прычына парабкоўскае паходжаньне маёй нацыі ды сталінскі вялікарускі фашызм. У беларускай дзяржаве глумяць беларускае — чыстае вады ідыятызм! Усёроўна, што, для прыкладу, у Варшаве нельга было б азвацца папольску бяз рызыкі дастаць у зубы ад трамвайнага хулігана (у Мінску было прыблізна такое, калі загаварыў я па-беларуску, наіўна лічачы, што знаходжуся ў беларускай сталіцы; праўда, гадоў колькі назад).

Функцыянеры БССР, пачынаючы ад бабы на паштовым тэлеграфе і брыгадзіра, рэагавалі на беларускую нефальклёрную непростанародную культурнасьць такім лямантам, што здавалася, неба заваліцца і сьвет кончыцца...А яны ж, думалася мне, без аніякае ласкі павінны быць абаронцамі нацыянальнага, хаця б таму, што знаходзяцца на службе ў б е л а р у с к а е дзяржавы.

Стаіць мне ўваччу маладая фельчарка ў ветэрынарнай лячэбніцы, што ля Янаўскага возера, куды зайшоў я быў пазваніць па справе ў блізкі Астравец, і яна, счуўшы маё беларускае маўленьне, кінулася на падворак, быццам схапілі яе ваніты, і да таго ж зрагаталася, апёршыся аб плот, што аж пасінела! Калі б з мяне быў "калхозьнік", а не чалавек у гарнітуры і пад гальштукам, яна, магчыма, зрэагавала б, як той астравецкі лейтэнант міліцыі: гаварыў на роднай мове па тэлефоне з кімсьці, хто абяцаў яму пару вазоў гною на агарод пад бульбу, але да мяне, яшчэ і незнаёмца, катэгарычна па-руску, хоць я і тлумачыў яму, што ня ўсё разумею. Існа бель негр.

Я знаходзіў паралелі да нашай сытуацыі ў Беластоцкім краі. Фактычна, тое ж самае; уся розьніца ня болей як у тым, што, пастаўлена нас на калені менавіта перад польскай мовай і культурай.

Усё думаў-перадумваў: чаму камунізм робіць з чалавека сьмяцьцё? І як гэта сталася магчымым, каб беларус апынуўся ў грамадзка-псіхалягічным становішчы ажно горшым, чымсьці пры паганых царах ды панскай Польшчы? Пры наяўнасьці, як ні круці, уласнага дзяржаўнага ўтварэньня ды ў дадатак пры народаўладзьдзі, аб чым штодзень чыталася ў газэтах і штосекунды перадавалася па радыё, паказвалася ў тэлебачаньні...

Некалі ашаламіла мяне прыватнае выказваньне Цата-Мацкевіча, польскага манархіста, які кінуў-рынуў гульню ў эмігранцкі ўрад і вярнуўся ў 1956 годзе ў Польскую Народную Рэспубліку:

-Добрая сыстэма, элітарная,- пахваліў ён польскі ЦК ПАРП. -Я заўсёды лічыў, што хамаў трэба трымаць за морду, хай аруць ды сеюць...Краінай павінна кіраваць арыстакратыя, гэта значыць, вярхі, і бачу, што так яно і ёсьць...

Ну, падумайце самі: ці гэта не адказ на загадку, чаму расейскія чарнасоценцы сёньня знайшліся ў саюзе са сталіністамі? І чаму нямецкія бароны падтрымалі Гітлера? А гэты ж Адольф ня быў марыянеткай, як спрабоўваюць абдурваць нас з газэтных палосаў ды графаманскіх кінакарцін; прыйшоў да ўлады ён у Нямеччыне больш легальна, чымсь бальшавікі ў Расейскай імпэрыі, а нацыская партыя называлася і рабочай і сацыялістычнай, і належылі да яе мільёны рабацяшчае масы.

Зьявілася "перестройка".

Галоўны яе дагэтуляшні атрыбут - "гласность", свабода друку і слова. Гледзячы, як намаганьні ўчыніць Беларусь беларускай наткнуліся на бетонную сьцяну з апаратнікаў і залежных ад іх штатамі кіраўніцкіх слаёў народу (нечуваная ў сьвеце славутая штатызацыя жыцьця!), да маёй сьвядомасьці прыйшла недапушчальная раней банальная праўда: мы ж надалей калёнія! Я ня буду занадта ўпарціцца, калі нехта завозьмецца даказваць, што аб"ектыўна з намі інакш і не магло быць... Вадзім Круталевіч у "Станаўленьні дзяржаўнасьці" шмат у чым упераканаў мяне. Няшчасьце Беларусі працягнецца так доўга, як доўга ў міжнароднай палітыцы будуць мець значэньне арміі, кулак замест рацыі, аргумэнта. Нашы прашчуры, вядома, не прадбачылі, што расьселіся на будучым шляху з Эўропы ў Расею і з Расеі ў Эўропу, а потым ня было куды ім падзецца, усе наклалі штурхачоў у бакі...

Прытрымліваючыся паняцьця каланіяльнага народу — усё тое, што адбываецца з намі, зробіцца чытэльным і ясным, уключна з дэталямі. Ёсьць праблема з мовай,- кажуць. Не дагаворваюць да канца, што праблема беларускае мовы ў Беларускай ССР — гэта праблема беларускасьці ўлады ў рэспубліцы. Чаму няма падобнай бяды, скажам, у Арменіі, Грузіі, Літве? Бо там уладу выконваюць людзі, якія ня згубілі пачуцьця айчыны, бацькаўшчыны, не перарабіліся ў касмапалітаў, якім напляваць на тое, дзе кіраваць і чым кіраваць, абы з пахвалою з цэнтра накшталт гісторыі старажытнага Рыма .

Яксьці не паддаюцца інструментам розуму паводзіны імпэрскіх чыноўнікаў...Далейшае існаваньне Беларускае ССР у такім выглядзе — гэта ж палітычны жарт?! (Накшталт нядаўняй Радэзіі.) Альтэрнатывай яму магла б быць ліквідацыя яе, аб чым даводзілася пачуць і ад сярэдняга рангу адміністратараў: "Сущая чепуха вся эта БССР!"

Аднак жа такая альтэрнатыва нярэальная, няхай сабе і выказалася б за ёю — бывала ўжо — дзевяноста дзевяць і дзевяць дзесятых працэнта ўсяго губернскага насельніцтва (у парадку рэферэндума). Яе рэалізацыя, звычайна, дзіка кампраметавала б увесь Савецкі Саюз, яго наогул сэнс. Дык што застаецца? Адно, толькі беларусізацыя. З вялізным рыпам, можа быць і з усенароднай дыверсіяй, але другога шляху няма. Беларускі манкурт мусіць ачалавечыцца! У цяперашні час ня будзе яму дадзена нагода для па-азіяцку радаснага самагубства, самазьнішчэньня, самаадрачэньня, самаапляўваньня. Н о в ы Савецкі Саюз проста ня зможа дазволіць сабе на гэткую нясусьветную ганьбу! Гэта ў ж о па-за ўсякай дыскусіяй, і ў гэтым наш ратунак.

Сакрат Яновіч

ТАКОЕ ТБМ

На гарадской устаноўчай канферэнцыі ТБМ у Гародні прысутнічала 410 делегатаў з 530. Выбіралі не тых, хто размаўляе на мове, хто хвалюецца, каб яна ня зьнікла, а якраз наадварот... Такая была партыйная "устаноўка". Не знайшлося месца ў зале Алесю Белакозу, Уладзіміру Урбановічу, Марысі Саўкевіч...

Народны фронт штурмам браў канферэнцыю. Старшыня гарвыканкама і яго намесьнікі пазганялі "за угол" прадаваць франтаўскі друк і значкі з нацыянальнай сімволікай. А дырэктар палаца тэкстыльшчыкаў у выступленьні крычаў: "Я считаю, что ужасающая ситуация, когда наш БээНЭфэ сегодня продаёт значки по 1-50. Нужно наши белорусские значки по 2копейки продавать, когда у нас сегодня праздник." Значкі куплялі і па дарагой цане.

Гарадскі галава Кудравец даў "высачайшы" дазвол на правядзеньне канферэнцыі да пакінуў залу: у яго быў іншы клопат - захаваць адміністрацыйны надзел горада на раёны, каб не засталіся браты-бюракраты без дармовага куска хлеба з чорнай ікрою...

"Ніводзін рускі і ніводзін паляк не зробіць такой шкоды для справы беларусізацыі, як наш, свой, тутэйшы беларускі мужык, які стаў рускім чыноўнікам" — успомнілася выказваньне Чарвякова.

Простыя людзі прывыклі глядзець на беларускую мову вачамі начальнікаў. Што скажуць зьверху, тое і рабіць будзем. А зьверху кажа Дзямянцей: "Хто хаціт, тот пускай і гаварыт"

З ВЫСТУПЛЕНЬНЯ АКАДЭМІКА АСТРОЎСКАГА Ю.М.

Нацыянальная сьвядомасьць - гэта разуменьне адзінства. Раскажу вам казку пра сваю сям"ю. Маці мая з палешукоў. У 1916 годзе трапіла на Урал. І там пытаюць у яе: "Якой жа вы нацыянальнасьці?" - "Ня ведаю..." Звыклая рэч у той час.... Спыталі: "Адкуль?" - і запісалі беларускай. Лёс склаўся такім чынам, што маці засталася ў савецкай краіне. А ўся яе радня - браты, бацька і маці - апынуліся ў Польшчы, ля Драгічына. Палякі праводзяць перапіс. "Хто вы?" "Праваслаўныя" - "А? То - рускія". Запісалі іх усіх у пашпартох рускімі. Прайшло некалькі гадоў, малодшы матчын брат Антон закахаўся ў польку з Драгічына. Трэба ісьці да шлюбу. Куды ж ісьці - у царкву ці ў касьцёл? Ну, ён, як жартуючы кажу, выбраў афіцыйную партыйную рэлігію — пайшоў у касьцёл, і з таго часу стаў палякам. Ён зараз жыве ў Лодзі, з жонкай выехаў туды пасьля вайны.

Дык хто ж я?... Бацька мой з-пад Бабруйска, з каталікоў таксама, але лічыў сябе беларусам. Выкладаў беларускую мову і літаратуру. Але ўспамінаю сваю цётку Галену, бацькаву сястру, якая лічыла сябе полькаю, а магла па-польску сказаць два словы "дзень добры" і "давідзэня", і нічога больш... "Я, - кажа, - полька, бо польскае веры"... У нас большасьць насельніцтва - беларусы, але лёсам гісторыі расьпісаныя па-рознаму ў пашпарце. Давайце ж прысьвяцім сваю дзейнасьць, каб мы былі адзіным народам.

ПОГЛЯД СТАРШЫНІ ФОНДУ КУЛЬТУРЫ І ПРАРЭКТАРА ГАБРУСЕВІЧА

...І калі вы мне дазволіце, я выкажу свой падыход да вырашэньня беларускай праблемы ў паэтычным такім вобразе. Анна Ахматава ў лютым 1942, а вы ведаеце, што тады за час, - напісала верш. Гэты верш называецца "Мужэство" па-руску, а па-беларуску "Мужнасьць". Я яго вам зараз прачытаю.

Мы знаем, что ныне лежит на весах
И что совершается ныне.
Час мужества пробил на наших [часах]
И мужество нас не покинет.
Не страшно под пулями мёртвыми
Не страшно остаться без [крова],
И мы сохраним тебя, русская речь,
Великое русское слово.

Вот, на мой взгляд, единственный подход к решению...

(сьмех у зале) вырашэньню праблем. Я ўпэўнены, ня можа быць замнога беларускай мовы, ня можа быць замнога беларускай культуры, ня можа быць замнога беларусізацыі, бо, ну хаця-бы ў нас Беларусь, значыць, так, колькі бы ня было моў у Беларусі, колькі бы ня было культур, колькі бы ня было беларусізацыі, яе многа ня будзе. І самае галоўнае, што яна ні ў якім разе не пагражае ні дзяржаўнасьці нашай, ні асобе, ці тая асоба беларуская, ці тая асоба руская, ці тая асоба польская, нікому не пагражае... І вось мой погляд на гэтую справу: беларусізацыя, беларусізацыя і яшчэ раз беларусізацыя - разьвіцьцё рускай культуры, разьвіцьцё польскай культуры, разьвіцьцё татарскай культуры, разьвіцьцё беларускай культуры. Дайце нам больш культур! Вы скажаце, ну, вось, як сьпявае... Вось выступаў акадэмік Астроўскі. Ён сказаў тут — трэба ствараць народ. Няма народу!!! Няма ніякога народу!!! Наш вопыт 70 гадоў - гэта мае, гэта мае думкі! - тут можна сказаць, паказаў, што ў Савецкім Саюзе чалавек ня хоча быць проста, так сказаць, запраграмаваным ён хоча быць беларусам, палякам і рускім і гэтак далей...

Як жа гэта зрабіць? Дарагія сябры! А зрабіць гэта проста. Я заклікаю тых, хто стане членам беларускага таварыства ТБМ і асабліва я заклікаю тых, каго мы сягоньня абярэм у раду. Тут трэба абраць людзей разумных, па-першае, а другіх — якія хочуць працаваць, а не гаварыць, каб усё тут забыць і пайсьці..

ВАГОНЬ І ПОЛЫМЯ

Прачнуўся дырэктар палаца культуры тэкстыльшчыкаў:
-И сидящие в зале сегодня, кричащие за белорусский язык, который они сами потеряли, а не кто-то из нас потерял, за 20 лет я не видел ни одного, кто бы пришёл ко мне и сказал: "Товарищ директор, дай нам зал, мы хотим говорить по-белорусски..." А мы сегодня обвиняем всех - обвиняем партию обвиняем советскую власть...

У зале сядзелі адстаўнічкі, яны прыехалі з Казані, Разані пасьпіць гэты беларускі статак. Яны прывыклі на сходах спаць з адкрытымі вачыма, і на гэтым спалі. А як трэба было галасаваць, то галасавалі супраць: супраць беларускае мовы, супраць ТБМ і ўсіх ягоных пастаноў і рэзалюцый... Старыя, нямоглыя. Стаміліся ад беларускага нарэчыя ці дыялекту, многія ў перапынку пайшлі дадому адпачыць. А калі прагаласавалі ў падтрымку моўнае праграмы Народнага Фронту, адна з делегатак ад партапарата абурылася, сарвалася на крык: "Няма кворума!"...

КІРАЎНІК „ПАХОДНІ" ЖУКОЎСКІ А.Д.

Пэр Гюнт быў вялікім канфармістам. Ён заўважаў зло і бруд. А яму кажуць: "Давай, мы табе трохі падрапаем у воку — і ты ўбачыш, якія прыгожыя нашы тролі, бруд табе падасца золатам, а зло — дабром. Пэр Гюнт на гэта не згадзіўся...

Зараз "таварышы" хацелі б, каб мы сталі пэргюнтамі, якія згадзіліся б... каб нам падрапалі ў воку і мы гэтае калецтва лічылі за нейкую дасканаласьць. Каб гэтае калецтва пераходзіла ў спадчыну ад пакаленьня да пакаленьня.

Не, гэтага ня будзе!

СУМНЫЯ ДУМКІ НА ЦЬВЯРОЗУЮ ГАЛАВУ

Хто ж перамог: ці бюракрат беларуса, ці беларус бюракрата?

Мы ачмурэлі ад лёгкай перамогі, цешыліся, што падтрымалі самі сябе. Але толку ад гэтага ня болей, чым ад падраных нагавіцаў: куды нагу ня ўсунь, усюды дзірка.

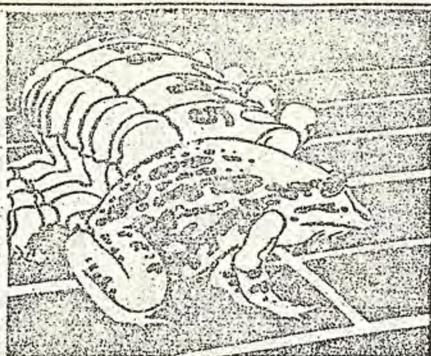
У склад рады ТБМ увайшлі паважаныя вучоныя Ю.М.Астроўскі, І.Я.Лепешаў, А.М.Пяткевіч, група лідэраў БНФ.

Але ніхто з усёй рады ня мае ні грошай, ні ўлады.

Цягнулі сакратара парткама аднаго з буйных прадпрыемстваў, ды й той высьлізнуў... Спачатку парадаваліся, што маем поўную свабоду і сьмяяліся з выказваньня настаўніцы: "Каб тут сядзелі не намесьнікі, а Кудравец і Алёшын, я была б шчасьлівая.." А цяпер і самі шкадуем.

Але ж партыйным начальнікам грошы патрэбны шчэ больш як ТБМ-у: зносіць барока, будаваць баракі ды "балванаў" ставіць. На разьвіцьцё беларускае мовы застаецца толькі хадзіць ды жабраваць.

Беларусізацыя ў Гародні, узяўшы на ўзбраеньне фундаментальна распрацаваную праграму прарэктара і ідэоляга па нацыянальных пытаньнях Габрусевіча набірае небывалыя тэмпы. Таварышы Сямёнаў і Карыпідзэ кінулі лёзунг: "Праз беларусізацыю да партакраты-зацыі!!"

17 сьнежня ў дзяржуніверсітэце адбылося вылучэньне кандыдатаў у дэпутаты. За лідэра Фонда культуры і сьпецыяліста па беларусізацыі Габрусевіча галасавалі выключна яго верныя падхалімы.

Перамог малады дацэнт фізікі Міленкевіч А. Аднак вынікі канферэнцыі прызналі несапраўднымі, бо прэзідыум канферэнцыі, які узначаліў сьпец па будоўлі камунізму Марскі, груба "парушыў" працэдуру галасаваньня.
Ці не наўмысна?

Наш уласны лёс і лёс Беларусі залежыць ад нашае грамадзянскае сталасьці.

Ніводнага сакалова ў Вярхоўны Савет, ніводнага сямёнава ў абласны савет, ніводнага кудраўца ў гарадскі савет!!!

Людзі, якія думаюць аднолькава, і людзі, якія ніяк не думаюць, у новых саветах не патрэбныя. У новыя саветы — новых людзей!

КПСС пачала перабудову і хоціць зь яе.

Наменклятура і яе паслугачы зноў будуць абяцаць залатыя горы. Зноў будуць крычаць, што бяз партыі сьвету Божага ня відно. А апошні тыдзень перад выбарамі заваляць крамы таварамі, прадуктамі. Калі ж 4 сакавіка паверым іх абяцаньням, ужо наступнай ноччу пасьля падліку галасоў іх забудуць самі абяцальнікі.

Даволі тэатру марыянетак у Вярхоўным Савеце СССР!

Хопіць мяняць прозьвішчы, трэба мяняць сістэму!

Галасуйма за Беларусь!

Адбылася першая гарадзенская канферэнцыя БНФ.

Як у кожнай паважаючай сябе арганізацыі, тут узьніклі два напрамкі — адзін за мову, а другі - за сьвіныя і цялячыя языкі. У выніку дыскусіі высьветлілася, што ў Літве ёсьць літоўская мова і цялячыя і сьвіныя языкі, а ў нас - ні мовы, ні языкоў.

Пастанавілі: 1. каб мець сьвіныя і цялячыя языкі, трэба перамагчы на выбарах, і рызыкуючы уласнымі языкамі і галовамі, змагацца за родную мову. 2. Улічваючы крызіс у Расеі, аддаць як апошні продналог рускім іх язык.
І давесак: чужие языки - страшнее пистолета.

Каментар-інтэрв'ю з Карпюком да артыкула у „Гродненской правде" за 23 сьнежня 1989 году.

Пытаньне:
Што гэта за абкам і што гэта за КДБ, якія дваццаць гадоў разьбіраюць тую самую Вашу справу?

Адказ:
Разумееш, гэта сьведчыць не аб тым, якія яны моцныя, гэтыя бюракраты, гэтая кліка, а якая яна ўпартая, ніяк не здае пазіцыі, усё бачыць так, як хоча бачыць...

Гэтыя ўсе сталіністы задаюць тут тон. Перад імі начальнікі па звычцы стаяць на дыбачках: шкада іх, яны ж ваявалі, яны ж саздавалі, яны ж тожа людзі, яны ж голас імеют. А. ўчора на пасяджэньні ў абкаме партыі ўсе мне спачуваюць: вы правільна, вы всё это правільно, і вывазілі, і людзей мучылі, всё очэнь здорово вы пішэце, но ведзь надо как-то іх успакоіць...

Разумееш, я не кажу, што каб не выйшлі хлопчыкі з лёзунгамі, не было б публікацыі у "Гродзенскай праўдзе"... Але ў вас быў лёзунг - апублікаваць біяграфію Карпюка, вось яны далі, панімаеш, біяграфію, яе можна як хочаш, даваць...

Узялі нейкія там моманты, перакруцілі іх на свой лад. Вось напрыклад, з гэтым лягерам, што я там сорак марак атрымаў. Я сядзеў у карэннай Германіі. Парадкі ў лагеры былі абсалютна ідэнтычныя, як у сталінскіх, Гітлер узяў за узор савецкую лагерную сістэму. Можна было пасылаць пасылкі і грошы, вось бацька мне і брату чатыры разы прыслаў па 20 марак, што тады каштавала фунт масла. Грошы тыя нам не аддавалі, а мы за іх распісваліся ў ведамасьці. Дакуманты ў Штутгафе захаваліся, а гэты тып заехаў туды, сфатаграфаваў, дзе я распісваўся ў ведамасці лагернай пошты, але не за пасылку, а толькі за грошы... А дзе напісана, што я арыштант і адкуль гэтыя грошы, ён не сфатаграфаваў... А толькі подпіс.

Пытаньне:
Гэта які тып?

Адказ: Сьледчы ў 1972 годзе, фамін такі, падпалкоўнік, каторы ў Гродзенскім КДБ, калі мяне выключалі з партыі, дапрос здымаў. Гэта ў іх быў асноўны аргумент, па якім яны хацелі завесьці крымінальную справу і пасадзіць у турму. Але маю ў Польшчы добрага сябра Амельяновіча, які сам зьезьдзіў у Штутгоф, сфатаграфаваў тыя дакументы поўнасьцю, перадаў праз граніцу, тады я палажыў іх у ЦК на стол, і прагарэла гэтая справа...

Пытаньне:
"Гродзенская праўда" яшчэ зрабіла з Вас даносчыка. Як тут было?

Адказ: З гэтым Грушэўскім, канешне, мой грэх якісьці ёсьць. Грушэўскі, наш вясковы сусед, быў разам з бацькам у кампартыі. Любіў выпіваць. Калі бацька арганізаваў забастоўку лесарубаў, то ён паехаў з сынам ламаць гэты штрайк. Мы пагарджалі гэтым Грушэўскім, білі яму вокны.
- Акрамя Вас, хто біў?
- Усе камсамольцы, пяць чалавек нас у вёсцы было.
- У якім годзе?
- У 35 годзе ... З тых пор ува мне засела нянавісьць да яго як да здрадніка. Ува ўсіх нас, ува ўсіх вяскоўцаў. Яго баяліся як панскага паслугача. З 1939 па 1941 такія былі зноў у пашане, ён выпіваць умеў, зямлі мала меў, а ў 41 прыйшлі немцы, і зрабілі яго солтысам...Ну, лагічна. Сям"я наша баялася яго; бо я з братам быў у партызанах.
У канцы 42 года мяне і брата арыштавалі. І яго арыштавалі. Але патрымалі пару дзен і выпусьцілі. Пайшла чутка, што нас прадаў Марцін Грушэўскі. Усё. Значыць, ён падсадная ўтка.
Пасьля вызваленьня партызаны такіх расстрэльвалі. Але я гэтага не зрабіў, няхай суд ім займаецца. Яго судзілі як солтыса, а я быў за сьведку.

Прайшло шмат часу. Я зразумеў, што ў немцаў была такая палітыка — патэнцыяльных ворагаў забіраць у лагеры. Забралі ў нас 64 чалавекі. І ні пры чым тут Грушэўскі. Не ён выдаў бы, дык іншы. Тады ён атрымаў пяць гадоў і адбываў у Краснаярску.

Калі распачалі гэтую справу ў 1972 годзе, зьявіўся ліст Грушэўскага: ёсьць такі шпіён, нямецкі агент Карпюк. Відаць, гэтае пісьмо сфабрыкавалі, але фактаў у мяне няма. Перада мной дылема: пацьвердзіць свае ранейшыя паказаньні, што ён нас выдаваў немцам, і паступіцца сваімі сёньняшнімі перакананьнямі ці адмовіцца ад тых паказаньняў, — я выбраў другое, хоць сам апынуўся ў крытычным становішчы.

Пытаньне:
А якія праўкі Вы "падрабілі"?

Адказ: Камбрыг Вайцяхоўскі выдаў мне спраўку, што я быў камандзірам партызанскага атрада, а калі яго ўзялі за жабры, то ён адмовіўся, сказаў, што Карпюк сам напісаў гэтую спраўку, а ён пацпісаў яе, не чытаючы. Валодзя Карпюк даў мне спраўку, што пасылаў да немцаў з заданьнямі ў 1942 годзе, а як прыціснулі, і ён адмовіўся. Ну, астатняе мура там ідзе...

У мяне біяграфія на сем раманаў.

Пытаньне: А што такое капо?

Адказ: Так, я быў памочнікам капо ў лягеры, дзесятнікам. Там цагельня была ў лагеры. Гэта дало мне магчымасьць уцячы. Чорта з два, я ўцёк бы, каб ня быў дзесятнікам. Спытай у тых, хто са мной сядзеў, як я сябе паводзіў. Я ж усіх ратаваў. Людзі і цяпер за мяне гарой.

Пытаньне: Назавіце, хто сядзеў з Вамі.

Адказ: Два браты Шапялі, Ліпскі Аляксандар, браты Цівунчыкі, адзін зь іх жыве ў Бераставіцы. Шмат хто ў Польшчы яшчэ жыве. Ну, я чалавек загартаваны, я цяпер спакойна на ўсё гляджу. Я ўжо гэтай хронікі сто дзесяці старонак напісаў, "Варашылаўскія стралкі" — гэта толькі невялічкія фрагменты гэтай хронікі. А гэтыя шаўкі няхай пагаўкаюць.

Пераломны пленум

паэзія

-Спадары! Сягоньня пленум
вырашае, як жа быць,
каб у задніцу каленам
хутка нам не зарабіць,
так што, хлопцы, пагаворым,
тут свае сярод сваіх...

Так! Каб мець надзейны кворум
абудзіце тых старых
ды прашу, каб ідыёляг
перасеў бліжэй сюды,
бо з падпольля вылез вораг
за апошнія гады.
Тых брашурам ды газэтаў
разьвялося вельмі шмат...

-Ды ўсе ведаюць пра гэта,
у Дануты ж поўны склад!

Але тут не надта гламнеш,
бо Эўропа аж вішчыць,
а цяпер, куды ні глянеш,
без яе няможна жыць.

-Мы жылі - а ім няможна!...
-Мы стаялі - і стаім!...
-Прапаную: асьцярожна,
але даць па мордзе ўсім
ды на хвост насыпаць солі,
калі нельга прышчаміць,
бо кіруючую ролю
ім яшчэ не адмяніць!

-А калі усё ж адменяць?
Нашы ж гады - не адны.

-Пачакай - яны ажэняць!
Тыя ж сукіны сыны
Ужо цяпер, як маюць дыху,
у партыйны лезуць друк:
Юрка Вацылеў паціху
наш "Маяк" прыбраў да рук,
гэты злодзей мае вопыт -
зь ім ня жарты і ня сьмех...

-А яго намесьнік Чобат
ўсе трыбуны абабег!
Як пачне, то мёд і слодыч:
пра Народны Фронт пяе,
а ўжо потым - вось жа сволач! -
па начальніках дае.
Каб рабіў хоць на заводзе -
там і подслух, і дагляд.
Лепш за ўсё, каб на "Азоце"...
-Дык рабіў. Папёр Яўстрат.
-Гэта што яшчэ за дурань?!
Гэта новы той сапляк?!
Каб яму ды голай скурай
сесьці добра на страмляк!!!
Сам папёр, а банду тую ж
нам пакінуў пільнаваць?!
Іх жа ўсіх не арыштуеш,
бо ж галоснасьць, яе маць!

-А чаго злуе Жукоўскі?
Да палякаў быў зайшоў
ды як вычасаў па-польску
шэрсьць з усіх "таварышоў" -
у залі пляскаюць, сьмяюцца,
і няма на іх бяды...

- А калі яшчэ зьбяруцца,
мякка кажучы, жыды?!
Тут нас кожнага прагрэе -
ад падэшваў да вусоў!
Тры ж дзесяткі тых яўрэяў
горш за ўсіх беларусоў,
каб тым выдалілі гланды
ды бензінавай пілой!
-Гэта ўсё пайшло з Таранды!
Усё "Пахоня" з балбатнёй!
-Ат, "Пахоня"! Памяркуе
ды разыдзецца да хат.
Горш, калі "Азот" страйкуе...
-Гэта зноў спраўнюк Яўстрат
ды яго дурныя байкі...
Калі Чобат там сядзеў,
ня было ніякіх страйкаў,
кожны сам сабе трындзеў.
-Кіньце ўрэшце з тым Алесем -
мала іншых шчанюкоў?
Не адзін ён, падла, лезе, -
пруць ужо з усіх бакоў.
Вы ж, марксісты, балбатаньнем
захлынуліся ізноў.
Ёсьць сур"ёзныя пытаньні,
хопіць тых агульных слоў,
апрытомнець час ад мараў
ды калгасных сьпелых ніў...
-Але хто разьвёў татараў?!
Іх жа Сталін адмяніў!
-Ды займемся ўрэшце справай!
Трэба вызначыць сьмялей,
як нам з гэткаю аравай
жыць і працаваць далей?
На каго кідаць працоўных?
З кім жа "Інтэрфронт" зьбіраць?
А па вашых мордах сонных
ніхалеры ня відаць!
-Але хто, проч ветэранаў,
дасьць у партыю салдат?
Чым залізваць будзе раны
наш магутны апарат?
Мы ж раней у камсамоле
зьмену пасьвілі ўвесь час,
а цяпер Падгорны Толік
адшчапляецца ад нас!
Што ён ходзіць ды хітруе?
Што ён меле, нібы шэф?
Хто тым жэўжыкам кіруе? -
"нефармалы" з БНФ?!

-Вось і зь беларускай мовай...
Фронт хацелі разваліць...

А яны сваіх палову
нам жа здолелі ўшчапіць!
Чарапіца, як дахоўка,
з ТБМа паляцеў.
Гэта... што за падрыхтоўка!
Кожны плёў там, як хацеў!
-Ты чаго маўчыш, Алёшын ?
Што надзьмуўся, быццам рак?!
Ты ж прасіў, далі мы грошы.
А чаму ізноў бардак!?
-А ты сам зрабіў хоць нешта?!
Сам ты рак! І з мордай той!
Ты схаваўся ды сьмяешся
над партыйнаю бядой!
Хіба я палю ў народзе
тое гадкае сьвятло?!
Быў тут Якаўлеў Валодзя -
нам і гора ня было...
-Гэта ўсё ад Гарбачова,
гэта ён наслаў бяды...
-Цыц! А пікні больш хоць слова:
пойдзеш, ведаеш куды!

Вядзьмак Гарадзенскі Трэці

Пры плюралізме неабавязкова, каб супадалі нашы думкі з думкамі таго, хто прыслаў а чые і самі ўцяклі...
Картаваць любім, адказваць не...

Адрэсы засталіся тыя ж:
У Белавежскай пушчы,
па вул. Каліноўскага, 7 - 4
па вул. Багдановіча, 1 - 1
тэл. 45-22-54 і 44-01-27
самвыдрэдактар Д.Бічэль,
друкарня Марціна Кухты

„Политическому собеседнику" №12 1989 год

Перабудова выйшла з моды...
Пакуль не шлюць шчэ позыўкі да Мус,
Але шукаюць "ворагаў народа",
Зноў усьміхаецца Язэп у вус.

Гучыць з бачынаў тая ж мова...
Мы звыкла ўспрымаем кпіны.
Артыкул піша Таня Бумажкова —
Спакою не дае ёй слава Ніны.
14.12.89г. Базыль

архіўны каляндар 1935. 26 студзеня

Бульбаю можна мыць хусьцё. Дзеля гэтага бульбу варaць настолькі, каб яна была мягкаю ды развалівалася ў руках. Потым нацíраюць ёю хусьцё, як гэта робяць мылам. Хусьцё ад гэтага нацíраньня бульбаю становіцца белым і чыстым. Асабліва добра ўжываць бульбу для мыцьця фарбаваных матэрыялаў, бо фарба ня злазіць ад бульбы, што часта бывае ад мыла.

Сьвята, імперскае сьвята.
Танкі на пляцы равуць.
У турмы, у лягер, за краты
Вядзе нас "актябрьский путь".

А. Пяткевіч

архіўны каляндар 1938. 9 студзеня

Калі хто ўдавіўся, хай апрэцца моцна рукамі аб лаву ці іншую рэч, і трэба тады выцяць моцна ў плечы кулаком. Калі гэта не памагае, пробаваць асьцярожна выняць косьць, якою чалавек удавіўся, пальцамі; трэба толькі пры гэтым улажыць паміж зубоў паленца, каб ня быць укушаным за руку.

Над нашай краінаю свастыкай зорка.
Партыйнай маною паветра прагоркла.
Свабода у межах калючага дроту.
Хіба ж нам дадуць камуністы свабоду?

У Рыме сусьветным, у тым маўзалеі,
Шкляная труна, там вампір акалелы.
А побач на плошчы нябачнай ракою
Нявінная кроў разьлілася зь бядою.

Імпэрыя рухне, я веру ў час сьветлы,
У гісторыю кане савецкае пекла.
І выкінуць людзі "важдя" з маўзалея.
І толькі тады Беларусь расквітнее.

А. Пяткевіч

архіўны каляндар 1938 9 студзеня

Вісельніку якнайскарэй падрэзаць вяроўку, паддзержваючы яго пад пахі; рабіць штучнае дыханьне; даваць нюхаць этэр, аманьяк (нашатырны сьпірт) і даваць піць чорную каву, моцную гарбату, валяр"янавыя каплі.

І падалі кроплі нявіннай крыві
З савецкай сапёрнай рыдлёўкі.
Ты зорку са сьцяга і герба здымі!
Навошта, навошта там зоркі?
Рыдлёўку малюйце з крывавым лязом -
Вось свастыка вашай дзяржавы.
Вы нам несіце толькі сьмерць, толькі зло.
Ды іншай не прагніце славы.
Калі ўжо рыдлёўка ў савецкіх руках,
То зброі страшнейшай ня будзе.
І гінулі з жахам, з адчаем ў вачах
Нявінныя мірныя людзі.

Тбілісі. А. Пяткевіч

па тэхнічных прычынах, незалежных ад рэдакцыі, нумар выходзіць са спазьненьнем